

Dr hab. Marek Szajt Prof. PCz
Wydział Zarządzania
Politechnika Częstochowska

Recenzja

Rozprawy doktorskiej **mgr Jadwigi Gorączkowskiej** pt „*Stymulowanie aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych przez instytucje wsparcia biznesu w Polsce*” napisanej pod kierunkiem dr hab. Arkadiusza Świadka, prof. UZ

I. Uwagi wstępne

Recenzja opracowana została na podstawie pisma Dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Prof. zw. dr hab. Waldemara Tarczyńskiego, L.dz.235/16/WW z dnia 20.06.2016

Łączna objętość przedłożonej do recenzji pracy wynosi 246 stron w tym 4 strony załączonej ankiety. W zasadniczej części pracy zamieszczono 23 rysunki i 32 tabele.

II. Wybór tematu

Temat pracy jest czytelny i w pełni adekwatny do prezentowanych w dysertacji treści. Poruszane zagadnienia związane z innowacyjnością i możliwościami jej wspierania są aktualne – zwłaszcza w warunkach polskich. Dotychczasowe badania w tym zakresie – realizowane przez zespół Promotora, w którym aktywny udział bierze Doktorantka - są w warunkach polskiej gospodarki w zasadzie jedynymi próbami realizowanymi w tym obszarze w odniesieniu do poszczególnych regionów. Zaproponowane rozwiązania uważam za użyteczne można uznać, że wzbogacą one dotychczas istniejącą wiedzę.

III. Cele pracy i hipotezy badawcze

1. Cel główny pracy przedstawiony został we wstępie na str. 11. jako: „identyfikacja i ocena kierunku oraz siły wpływu instytucji wsparcia biznesu na aktywność innowacyjną badanych przedsiębiorstw przemysłowych, z uwzględnieniem jej determinant, a więc źródeł, ograniczeń i efektów”. Cel główny został wsparty celami szczegółowymi zdefiniowanymi w formie zadaniowej jako:

1. Określenie rozmiarów aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych oraz prawdopodobieństwa jej wystąpienia bez i po nawiązaniu współpracy z instytucjami wsparcia.
2. Ocenę aktywności ośrodków wsparcia pod względem pobudzania budowy powiązań gospodarczych poziomych i pionowych w obszarze implementacji nowych rozwiązań.
3. Identyfikację zróżnicowania oddziaływania instytucji wsparcia z punktu widzenia rozwoju badanego województwa.
4. Identyfikację determinant aktywności innowacyjnej, które w największym stopniu oddziałują na przedsiębiorstwa korzystające z usług instytucji wsparcia.
5. Opracowanie modelowej koncepcji wsparcia innowacyjności i przedsiębiorczości w ujęciu regionalnym, która ułatwi sprawniejsze zarządzanie i koordynowanie funkcjonowania ośrodków wsparcia.

Sformułowanie celu głównego nie budzi większych zastrzeżeń zarówno pod względem konstrukcji, jak również autorskiego podejścia do problemu. W tym kontekście realizacja celu jest możliwa, aczkolwiek wymaga uprzedniego dokładnego zdefiniowania kategorii w nim wykorzystanych.

2. Autorka we wstępie, przedkłada hipotezę badawczą o treści: „aktywność innowacyjna badanych przedsiębiorstw przemysłowych wzrasta na skutek współpracy z instytucjami wsparcia biznesu”. Hipoteza ta jest adekwatna do tematu pracy i weryfikowalna.

IV. Układ i struktura pracy

Praca składa się ze wstępu pięciu rozdziałów i zakończenia.

Wstęp umieszczony na stronach 8-14 zawiera cele pracy, hipotezę i opis poszczególnych rozdziałów. We wstępie Autorka zamieściła również informacje na temat oczekiwanych wyników badań w aspekcie weryfikacji hipotezy głównej.

W rozdziale pierwszym (str. 15-61) Autorka przedstawia podstawowe zagadnienia związane z teorią innowacji w ujęciu ewolucyjnym. Określono determinanty aktywności innowacyjnej oraz wskazano na znaczenie regionalnych systemów innowacyjnych w pobudzaniu wzrostu gospodarczego. Rozdział ten traktować należy jako teoretyczny.

Rozdział drugi (str. 62-111) dotyczy instytucjonalnego i infrastrukturalnego wsparcia innowacji. Przedstawiono podstawowe instytucje wsparcia w warunkach polskich oraz wskazano na istniejące uwarunkowania ich funkcjonowania. Rozdział ten traktować należy jako teoretyczny.

W rozdziale trzecim (str. 112-137) przedstawiono trzy podstawowe metody pomiaru aktywności innowacyjnej: metodologię Frascati, metodologię Oslo oraz unijną metodologię badań IUS. Opisano także konstrukcję próby badawczej a także metodologię zastosowaną w modelowaniu ekonometrycznym, którego wyniki przedstawiono i zinterpretowano w dalszej części. Rozdział ten traktować należy jako metodologiczny.

Rozdział czwarty (str. 138-190) obejmuje badanie *desk-research* oraz wyniki estymacji modeli probitowych zbudowanych na podstawie danych zebranych przez Autorkę. Modele zostały oszacowane dla danych z dwóch regionów, co zgodnie z uprzednią intencją miało pomóc w przeprowadzeniu analizy komparatystycznej. Rozdział ten traktować należy jako empiryczny.

Rozdział piąty (str. 191-218) zawiera wnioski z komparatystyki badanych regionów. Autorka wskazała mocne i słabe strony systemu wsparcia innowacyjności i przedsiębiorczości w każdym z nich oraz zaproponowała kierunki zmian pożądane z punktu widzenia realizacji zadań funkcjonujących systemów. Rozdział ten traktować należy jako empiryczny.

Zakończenie (str. 219-224) zawiera przede wszystkim wnioski wypływające z badań przeprowadzonych w pracy, podkreślające realizację celów pracy i weryfikację założonej hipotezy.

Układ pracy jest generalnie uporządkowany i logiczny. Rozkład treści w poszczególnych rozdziałach jest symetryczny. Treści rozdziałów zawierają w sobie kolejno elementy teoretyczne, jako wprowadzenie i po części realizację celów szczegółowych, następnie metodologię i wreszcie wyniki badań empirycznych oraz wnioski. Zakończenie wskazuje na weryfikację założonych hipotez i realizację celów pracy.

V Ocena źródeł wykorzystanych w pracy

W spisie literatury znajdujemy 219 pozycji (213 pozycji literaturowych, 3 akty prawne, 3 źródła elektroniczne), z czego 65 to pozycje obcojęzyczne. Literatura jest aktualna i związana zdecydowanie z tematem pracy. W aspekcie technicznym pojawiają się drobne niedociągnięcia:

- pozycja 185 – jeden z Autorów to D. Głuszczyk,
- pozycja 202 – przytaczana pozycja zamieszczona jest w czasopiśmie, a nie monografii, jak mogłaby sugerować forma przypisu,
- aż 33 pozycje, to publikacje autorskie – lub pod redakcją Prof. K.B. Matusiaka, a ponad 60 to raporty i opracowani instytucji takich jak PARP, czy OECD,
- niezrozumiałe jest powołanie się na M.Rice (str. 86) na podstawie publikacji A.Bergek, Ch. Norman.

Mimo drobnych uwag uważam zarówno dobór źródeł jak i ich wykorzystanie w pracy za prawidłowe a sposób prezentacji literatury ogólnie czytelny.

VI Ocena strony edytorskiej

Opracowanie edytorskie pracy można uznać generalnie za poprawne. Należy jednak zwrócić uwagę na pewne uchybienia:

- str. 13 – błędnie użyto „trzech województw”,
- str. 16 – powołanie do literatury z roku 1963 przy stwierdzeniu „ma to miejsce obecnie” – nie jest najtrafniejszym,
- str. 20, pierwsze zastosowanie skrótu IT, str. 46 pierwsze zastosowanie skrótu GERD, str. 89 CIP i 7PR, str. 90 CE, REACH, EEN – mimo, iż są to znane skróty powinny być poprzedzone pełną nazwą, na str. 72 skrót poprzedzono nazwą – polską – można by się pokusić o podanie nazwy angielskiej, na podstawie której powstał skrót,
- niekonsekwencja w powoływaniu się na autorów: str. 47 Baruk – najpierw dwukrotnie bez inicjału, po czym z inicjałem,
- str. 18 – powołanie się na C.F. Carter ... - jako op.cit, podczas gdy nie było wcześniej cytowane – jest to prawdopodobnie wynik pracy nad tekstem i pewnych jego przetasowań,
- str. 62 – Autorka rozpoczyna rozdział od zdania: „Implementacja innowacyjnych rozwiązań kończy się sukcesem w sytuacji kiedy spełnione są odpowiednie warunki.” Nie jest ono ani nawiązaniem do tytułu rozdziału, ani podrozdziału, brzmi, jakby poprzedzające je zdania zostały przypadkowo wymazane.
- str. 72, str. 86, – raczej błąd edytorski, zastosowanie w tekście własnym (nawet wzorowanym na definicji) oznaczenia (...) w miejscu, w którym nie było innych sformułowań,

- Autorka używa sformułowań nie do końca poprawnych stylistycznie:
 - str. 73 „Nomenklatura związana z parkami technologicznymi jest niejednolita”,
 - str. 115 „Obecnie wydano trzy wersje podręcznika” – chyba dotychczas,
 - str. 123 „będzie jak najlepiej odzwierciedlała do otrzymanego układu”,
 - str. 147 „Dzięki parkom prawdopodobieństwo na implementację nowych systemów okołoprodukcyjnych rosły ponad dwukrotnie, a nowych systemów wspierających blisko 1,5 razy.”,
 - str. 166 „Po nawiązaniu współpracy z parkami wdrożenie wyżej wymienionych typów aktywności innowacyjnej można uznać za prawie pewne.”,
 - str. 191 „W wysuwaniu wniosków większą rolę odgrywa zatem udział przedsiębiorców(...)”,
 - str. 194 „bogatego transferu”,
 - str. 206/207 „poziom współpracy (...) jest na bardzo niskim poziomie”.
 - str. 118 – Autorka wymienia Chorwację wśród państw nienależących do Unii Europejskiej pisząc w czasie teraźniejszym. Praca została przekazana do recenzji 20.06.2016, tymczasem Chorwacja jest członkiem Unii od 1 lipca 2013, zakładam, że tekst pisany był wcześniej i nie został skorygowany,
 - niekiedy (np. str. 131) Autorka używa ilości w sformułowaniach, dla których odpowiednim jest liczba,
 - wielokrotnie (str.: 134, 135, 137) Autorka używa niepoprawnego sformułowania „We obu”,
 - niektóre z pozycji w spisie literatury (np. :185, 212, 213) nie zostały zakończone kropką.
- Sposób prezentacji spisów i rysunków generalnie nie budzi zastrzeżeń, podobnie jak ich strona graficzna. Tabele i rysunki opisano właściwie zarówno w treści obrazu jak i pod względem wykorzystanych źródeł i ewentualnych objaśnień zawartości, jednakże są drobne wyjątki:
- rysunki na str. 120 nie mają opisanych osi pionowych,
 - wzór 3.4 „ b_0 ” i opis w pierwszym wierszu na str. 127 „F” powinny być czcionką pochyloną: b_0 , F ,

- w tabelach 3.3, 3.5, 3.6 nie wszystkie wartości w danej kolumnie mają ten sam poziom dokładności, podobnie rzecz się ma z niektórymi wyrazami wolnymi w tabelach wynikowych rozdziału 4.

Mimo wskazanych drobnych błędów, strona edytorska nie obciąża pracy, co więcej, charakter błędów w większości nie wpływa na zrozumienie treści.

VII Ocena merytoryczna pracy

Praca stanowi logiczną całość podporządkowaną realizacji celów pracy i weryfikacji założonej hipotezy głównej. Cel pracy - identyfikacja i ocena kierunku oraz siły wpływu instytucji wsparcia biznesu na aktywność innowacyjną badanych przedsiębiorstw przemysłowych, z uwzględnieniem jej determinant, a więc źródeł, ograniczeń i efektów, (podobnie jak cele szczegółowe) – został zrealizowany, czego dowodem są wyniki przedstawione w treści i wnioski przytoczone w zakończeniu.

Sposób przeprowadzenia badania – analiza danych pierwotnych pochodzących z 1517 przedsiębiorstw z województw dolnośląskiego i lubuskiego nie wzbudza zastrzeżeń. Prezentacja wyników, mimo iż być może monotonna ze względu na dużą liczbę modeli, każdorazowo wsparta jest wnikliwą – poprawną merytorycznie interpretacją zawierającą nierzadko krytyczne uwagi i oceny. Autorka zaprezentowała szereg wyników bardzo mozolnych badań ilościowych umożliwiających przeprowadzenie analizy komparatystycznej.

Pod względem merytorycznym pracę oceniam pozytywnie mimo pewnych incydentalnych błędów wskazanych w uwagach.

VIII Uwagi do dyskusji

Autorka pisze, że „Jak wskazują badania prowadzone przez Eurostat i Unię Europejską (...)” (str. 9), czy „Dużo mówi się o konieczności stworzenia szerokiego wachlarza usług (...)” (str. 205) nie podając źródeł. Podobnie np. na str. 83 wspomina o „skostniałych strukturach na uczelni” – mimo pewnego opisu tej sytuacji nie powołano się na żadne źródła i trzeba to traktować jako arbitralną ocenę Autorki. Można się było pokusić o porównanie sytuacji w Polsce i innych państwach, by wskazać na wady naszego systemu i udowodnić słuszność własnych poglądów. Dotyczy to również stwierdzenia ze str. 141: „Ponadto na rynku istnieje grupa ekspertów, którzy doskonale orientują się w przepisach konkursowych i tworzą nowe ośrodki wsparcia tylko w celu otrzymania dotacji. Po zakończeniu okresu finansowania nie będą kontynuować swoich działań.” – zarzut bez podania źródła jest w tym przypadku nieukierunkowanym pomówieniem, które nie licuje z pracą naukową.

Na str. 16 Autorka, powołując się na R.B. Lindsay'a stwierdza, że przed XX wiekiem nauka w większym stopniu czerpała z techniki – nie do końca mogę się z tym zgodzić. Rozwiązania techniczne powstają na skutek wykorzystania wiedzy i nauki. Nawet tej podstawowej, o której istnieniu zapominamy i o której zapominamy najprędzej traktując ją jako dobro powszednie.

Nie mogę się zgodzić z twierdzeniem, że: „Warunkiem koniecznym powstania regionalnego systemu innowacji jest przygotowanie przez władze samorządowe regionalnej strategii innowacji” (str. 54). Regionalny system innowacji – będący w rzeczywistości nazwą na funkcjonujący wirtualny twór – może powstać oddolnie z pominięciem działań samorządowych lub/i z pominięciem opracowywania strategii.

Na str. 65 Autorka pisze, że celem parabankowych instytucji finansowych jest ograniczenie dyskryminacji finansowej nowo powstałych firm – niestety nie, ich celem jest zysk przy wykorzystaniu dyskryminacji finansowej nowo powstałych firm ze strony innych uczestników rynku finansowego. Dalej Autorka pisze, że „Podstawową cechą omawianych instytucji jest ich niekomercyjny charakter”, dotyczy to ośrodków przedsiębiorczości, ośrodków innowacji, ale nie wspomnianych parabankowych instytucji finansowych.

Tabela 2.2. zawiera wskazania wybranych pozytywnych efektów zewnętrznej działalności parku technologicznego dla regionu. Autorka przyporządkowała im odpowiednie kategorie. Należało jednak zaznaczyć, że niektóre z nich odpowiadają kilku kategoriom ze względu na ich interdyscyplinarność. Jest to jednak trudne przy tego typu zestawieniu.

Innovation Union Scoreboard (str. 118) nie jest wskaźnikiem a narzędziem wykorzystywanym do porównywania innowacyjności.

W opisie próby Autorka pominęła ważną kwestię jaką jest jej przestrzenny charakter.

W analizach Autorka powołuje się na dane przedstawione w wartościach nominalnych bez uwzględnienia zmiennych referencyjnych, które sankcjonowały by możliwość porównań. O ile w przypadku danych pierwotnych jest to względnie uzasadnione – bazuje się na podobnych wartościach traktowanych jako reprezentatywne dla regionu – o tyle w pozostałych analizach jest to obarczone dość dużym błędem. Wspomniana metodologia, czy *Oslo*, czy OECD i inne biorą pod uwagę odniesienia zarówno do PKB, jak i zasobów ludzkich, niekiedy powierzchni itd. Zapoznając się z treściami prezentowanymi np. w tabeli 4.2. nie mamy rzetelnego obrazu sytuacji. Dane tego typu muszą być odniesione do np. liczby podmiotów, wielkości regionalnego PKB itp. by były porównywalne.

Wspomniany na stronie 192 większy wpływ takich ośrodków jak centra transferu technologii, akademickie inkubatory przedsiębiorczości, czy inkubatory technologiczne, odgrywają większą rolę w regionach bardziej rozwiniętych, gdyż ich zadaniem w dużej mierze jest dyfuzja innowacji – o której Autorka pisze w części teoretycznej natomiast zapomina w części empirycznej. Dyfuzja jest możliwa przy zaistnieniu odpowiednich – korzystnych warunków, które są zauważalne w lepiej rozwiniętych regionach.

Trudno nie pochwalić Autorki za wskazanie – obok wyników empirycznych - faktu braku zaufania ze strony przedsiębiorców względem siebie, jak również sektora nauki względem innych instytucji. Zauważenie tego problemu, jako jednego z głównych obciążeń na drodze ku rozwojowi innowacyjności uważam za ważne.

Bardzo pozytywnie oceniam również usystematyzowanie wyników badań w postaci rysunku 5.1. Można dyskutować na temat jego kształtu, i rozkładu ciężaru poszczególnych elementów, jednak to dzięki badaniom Autorki dyskusja tego typu może mieć miejsce i osnowę będącą być może w przyszłości modyfikowaną w wyniku kolejnych badań o szerszym zakresie.

Ponadto w toku lektury nasuwają się dwa pytania:

1. Jak doktorantka ocenia transfer naukowo techniczny na linii region lubuski – region dolnośląski (pominięty w treści) w aspekcie efektywności innowacyjnej przedsiębiorstw danego regionu?
2. Działanie których z instytucji wsparcia uważa Autorka za właściwe, znaczące, dobrze ukierunkowane, potrzebne, a które z nich nie realizują swoich zadań lub realizują je w zbyt małym zakresie? Proszę wskazać, które – bez szkody dla systemu – można by wygasić, a których działanie jedynie zmodyfikować.

Reasumując, recenzowana praca doktorska jest oryginalnym rozwiązaniem, zaprezentowanego w niej zagadnienia naukowego. Autorka podjęła w niej problem, który ma istotne znaczenie z punktu widzenia poznawczego i praktycznego wykorzystania. Trafnie określiła cele dotyczące jego analizy i z sukcesem je zrealizowała. Przeprowadzając swoje wywody wykazała się dobrą znajomością ogólnej wiedzy teoretycznej z zakresu ekonomii a także umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej z wykorzystaniem metod numerycznych. Recenzowana praca plasuje się w obrębie instytucjonalnego nurtu nauk ekonomicznych.

Stwierdzam, że recenzowana praca Pani mgr Jadwigi Gorączkowskiej spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim określone w art.13 Ustawy z dnia 14.03.2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

W związku z powyższym, **wnoszę o dopuszczenie mgr Jadwigi Gorączkowskiej do publicznej obrony przed Radą Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego.**

Częstochowa 1 sierpnia 2016

